

การพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์โรคปอดบวมในเด็ก

Development of a Model for Public Information and Education
on Prevention and Control of Childhood Pneumonia

สมนึก เลิศสุโภชนิชย์ สม.(สุขศึกษา)
อมรา บาลยอ ศศม.(วัฒนธรรมศึกษา)
วัชรีย์ สาริบุตร วทม.(ระบาดวิทยา)
อาจารย์ อิงคะวณิช ป.พส.
สุนันตา สิริโท ศศม.
สำนักโรคติดต่อทั่วไป

Somnuek Lertsuphotvanit M.PH(Behavioral science)
Amara Balyore M.A (Cultural studies)
Watcharee Sareebutara M.Sc (Epidemiology)
Ajaree Ingkavanit (Cert. Nursing and midwifery)
Sunanta Sritho M.A(Social Science)
Bureau of General Communicable Diseases

บทคัดย่อ

โรคปอดบวมเป็นโรคที่พบบ่อยในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี และเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข เนื่องจาก อัตราป่วยและอัตราตายยังคงสูงในบางพื้นที่ จากการประเมินผลในชุมชนที่ผ่านมา พบว่า พ่อแม่และผู้ดูแลเด็ก มีความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคและการดูแลลูกที่บ้านต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในโรคหวัดยังสูงอยู่ จึงได้มีการพัฒนาต้นแบบสื่อสำหรับสื่อมวลชนวิทยุ เพื่อใช้ในการเผยแพร่ความรู้ให้กับพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็กและประชาชน คือ “คู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก” ซึ่งประกอบด้วยสปีดวิทยุ สารคดีวิทยุ และบทความความรู้ พร้อมทั้งมีการทดสอบสื่อคู่มือฯ ในกรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด ก่อนนำไปใช้จริง ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในงานวันเด็กแห่งชาติและในช่วงฤดูกาลของการเกิดโรค รวมทั้งประเมินผลการดำเนินงาน โดยสำรวจการนำสื่อไปใช้และความพึงพอใจของผู้จัดรายการทางวิทยุ พบว่า ผู้จัดรายการวิทยุส่วนใหญ่ได้นำ ความรู้เรื่อง “โรคปอดบวมในเด็ก” จากคู่มือฯ ไปออกอากาศในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2551 ร้อยละ 98.2 และมีความพึงพอใจต่อคู่มือฯ ร้อยละ 98.2 ส่วนผลสำรวจการรับรู้และพฤติกรรมของพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และประชาชน พบว่า ผู้ฟังรายการวิทยุส่วนใหญ่รู้จักโรคปอดบวม ร้อยละ 94.7 โดยแหล่งที่รู้จักส่วนใหญ่เป็นสื่อทางวิทยุ ร้อยละ 68.5 พฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กเมื่อมีเด็กป่วยที่คิดว่าเป็นโรคปอดบวมจะพาไปพบแพทย์ หรือคลินิก หรือโรงพยาบาล ร้อยละ 100.0 และผู้ฟังรายการวิทยุที่รู้จักโรคปอดบวมส่วนใหญ่จะนำความรู้เรื่องโรคปอดบวมไปพูดคุยกับคนใน ครอบครัว หรือเพื่อนบ้าน ร้อยละ 98.9

จากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่า เครือข่ายสื่อมวลชนวิทยุให้ความสนใจและสนับสนุน นำความรู้ไป เผยแพร่ให้กับพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และประชาชนได้ตระหนัก รับรู้ และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นจึงควรเร่ง ส่งเสริมการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปีต่อไปควรขยายผลการดำเนินงาน โดยลงสู่วิทยุชุมชนทั่วประเทศ โดยร่วมมือกับเครือข่ายที่จะช่วยรณรงค์และขยายผล เช่น เครือข่ายเยาวชน เครือข่ายองค์กรเอกชน สถานศึกษา ชมรมแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ และเครือข่ายสื่อมวลชน เป็นต้น ควรพิจารณา ความเป็นไปได้ของการบูรณาการร่วมกับโรคติดต่ออื่นๆตามฤดูกาลเกิดโรคด้วย

Abstract

Pneumonia was a public health problem and often found among children under 5 years old. Based on some community surveys, the level of knowledge and behavior on disease prevention and child care among parents and caretakers of children was lower than the target level. In addition, use of antibiotics without prescription was still high. This project therefore developed a model package of media for public information and education through radio broadcast so that radio stations and presenters/announcers could use the package to inform and educate parents, caretakers of children and the public. The model package was called, "Media package for radio broadcast on childhood pneumonia." It consisted of radio spots, radio documentaries and knowledge programs. The Media package was pre-tested in Bangkok and 3 provinces before use. It was broadcasted on the National Children Day and during the months of the disease high prevalence. An evaluation was conducted among radio presenters/announcers. It was found that majority of the radio presenters/announcers (98.2 percent) broadcasted the subject using the Media package during July-September and 98.2 percent were satisfied with the Media package. The evaluation conducted among radio audience who were parents, caretakers of children and the public finding that 94.7 percent of them knew of childhood pneumonia, 68.5 percent of the radio audience heard it from radio, 100 percent of the audience said they would take the children who they thought had pneumonia to see a doctor or to a clinic or a hospital and 98.9 percent of those who know of pneumonia would share knowledge on pneumonia with their family members or neighbors.

In conclusion, it was found that the radio media network was interested and supportive and used the media package to provide public information and education which resulted in awareness, knowledge and appropriate behavior among parents, caretakers of children and the public concerning childhood pneumonia. Therefore, this project should be expanded and sustained. In the following years, for example, the project should cover networks of community radios throughout the country in addition to other networks that could advocate and help scaling up public information and education on prevention and control of childhood pneumonia such as youth networks, NGO networks, education institutions, housewives clubs, elderly clubs and mass media networks. Finally, possibility should be explored to integrate prevention and control of childhood pneumonia with the prevention and control efforts of other diseases that often spread during the same period of the year.

ประเด็นสำคัญ-

การประชาสัมพันธ์ สื่อมวลชนวิทยุ
โรคปอดบวมในเด็ก

Keywords

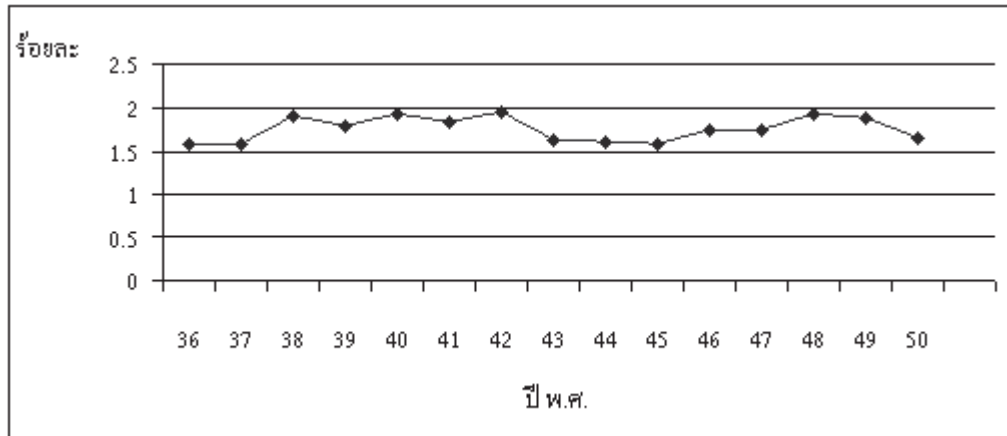
Public information and education,
radio presenters/announcers, childhood pneumonia

บทนำ

โรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก ในอดีตที่ผ่านมา พบว่า โรคปอดบวม ยังเป็นปัญหา เป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุข จากการวิเคราะห์ รุนแรงในบางพื้นที่ ในแต่ละปีจะพบผู้ป่วยเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ สถานการณ์ของโรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก เดือนมิถุนายน และพบมากที่สุดในช่วงเดือนกรกฎาคม

ถึงเดือนกันยายน⁽¹⁾ ซึ่งจากรายงานของสำนัก ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 66,784 ราย อัตราป่วย 1.64 ต่อ
ระบาดวิทยา ปี 2550 พบผู้ป่วยปอดบวมในเด็กอายุ ร้อยประชากร⁽²⁾ ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 อัตราป่วยด้วยโรคปอดบวมในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี พ.ศ. 2536-2550

แหล่งที่มา : สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

จากการประเมินผลการป้องกันควบคุมโรคติดต่อ เชื้อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ใน
ชุมชน ในปี 2548 พบว่า ความรู้ของผู้ดูแลเด็ก เรื่อง
อาการขึ้นอันตรายของโรคมีเพียง ร้อยละ 48.0 ซึ่งต่ำ
กว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ 85 พฤติกรรมการ
ป้องกันโรคถูกต้องเพียง ร้อยละ 5.4 เท่านั้น ส่วน
พฤติกรรมการดูแลเด็กป่วยที่บ้านตามอาการถูกต้อง
ร้อยละ 57.1 ซึ่งยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ
85 อีกทั้งอัตราการเข้าปฎิชีวนะในโรคหวัดยังสูงถึง
ร้อยละ 50.2⁽³⁾ ซึ่งกลวิธีหนึ่งของการดำเนินงานนี้ คือ การ
ส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนผ่านสื่อศึกษาประชาสัมพันธ์
ต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ ได้ทั่วถึง
และเน้นการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน (Mass Media) ได้แก่
โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งจากผลการสำรวจ
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคและภัยสุขภาพของประชาชน
ปี 2549 พบว่า ช่องทางหรือแหล่งข้อมูลข่าวสารที่
ประชาชนได้รับส่วนใหญ่เป็นโทรทัศน์ ร้อยละ 84.16
รองลงมาได้แก่ วิทยุ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ
44.59 และ 32.57 ตามลำดับ⁽⁴⁾ ดังนั้นเพื่อเป็นการ
เพิ่มช่องทางการสื่อสารและพัฒนาประสิทธิภาพของ
การประชาสัมพันธ์โรคปอดบวมในเด็ก สำนัก

โรคติดต่อทั่วไป จึงได้ทำการพัฒนาต้นแบบสื่อความรู้
สำหรับสื่อมวลชนวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้
มากที่สุดคุ้มค่า ประหยัดงบประมาณและสะดวกในการ
นำไปใช้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไป

วัสดุและวิธีการศึกษา

1. จัดทำต้นแบบสื่อความรู้ “คู่มือสำหรับ วิทยุกระจายเสียง เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก”

- ประชุมผู้เชี่ยวชาญ และทีมคณะทำงาน
- จัดเตรียมเรียงเนื้อหาเพื่อทำฉบับร่าง
- ประชุมสื่อมวลชนวิทยุจากกรมประชาสัมพันธ์

เพื่อร่วมพิจารณารูปแบบและภาษา พร้อมทั้งขอ
ความร่วมมือในการดำเนินงานต่อไป

- ทดสอบคู่มือฯ (Try out) โดยออกแบบ
สัมภาษณ์ผู้จัดรายการวิทยุ และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดย
การจับฉลากจังหวัดใน 4 ภาคฯ ละ 1 จังหวัด ได้แก่
กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เชียงใหม่ และสุราษฎร์ธานี
ในแต่ละจังหวัดเลือกสถานีวิทยุสังกัดกรมประชาสัมพันธ์
ซึ่งเป็นเครือข่ายใหญ่ 1 สถานี และสถานีวิทยุสังกัด
อื่นที่มีเครือข่ายเล็กรองลงมาอีก 2 เครือข่ายฯ ละ 1
สถานี รวมจังหวัดละ 3 สถานี ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

เลือกทั้งสังกัดกรมประชาสัมพันธ์และสังกัดอื่น 6 สถานี (กรุงเทพฯ มีสถานีวิทยุหลายแห่งและหลายสังกัด) รวม 15 สถานี ในแต่ละสถานีเลือกผู้จัดรายการวิทยุที่มีประสบการณ์ในการจัดรายการทางวิทยุเป็นอย่างดีและยินดีให้ข้อมูล สถานีละ 1 คน รวมจำนวน 15 คน ซึ่งคณะทำงานจากส่วนกลางเป็นผู้ออกเก็บข้อมูลเอง

- รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการทดสอบคู่มือฯ

- ปรับแก้ไข และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

- จัดทำสื่อคู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์ เพื่อเป็นสื่อต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วย ซีดีสโตนวิทยุ ซีดีสารคดีวิทยุ ภาพพลีสารคดีวิทยุ และบทความความรู้เรื่องโรคปอดบวมในเด็ก

- ผลิตคู่มือฯ เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้จัดรายการทางสถานีวิทยุทั้ง 524 แห่ง

2. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เผยแพร่วิธีความรู้เรื่องโรคปอดบวมในเด็ก โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องผ่านทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และเว็บไซต์ของสำนักโรคติดต่อทั่วไป โดยเน้นหนักใน 2 ช่วง คือ

2.1 งานวันเด็กแห่งชาติ (มกราคม)

- อธิบัติแถลงข่าวโรคติดต่อทางเดินหายใจในเด็ก

- เขียนบทความ และจัดทำสโตนซีดี เพื่อเป็นสื่อความรู้ให้กับผู้จัดรายการของสถานีวิทยุ และขอความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ

- สัมภาษณ์แพทย์ทางวิทยุ

2.2 ช่วงฤดูกาลของการเกิดโรค

(กรกฎาคม - สิงหาคม)

- ขอความร่วมมือสื่อมวลชนวิทยุ 524 แห่งทั่วประเทศ ให้นำความรู้เพื่อเผยแพร่ออกอากาศทางวิทยุ

- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์บทความรู้

ผ่านช่องทางต่างๆ

- สัมภาษณ์แพทย์ทางวิทยุ

3. ประเมินผลโครงการรณรงค์ป้องกันควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก

- ออกแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้จัดรายการวิทยุ และแบบสัมภาษณ์การรับรู้ของผู้ฟังรายการวิทยุ

- ประชุมทีมคณะทำงานและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

- ปรับแก้ไขแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

3.1 สำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้จัดรายการทางวิทยุ

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จัดรายการวิทยุสังกัดหน่วยงานภาครัฐ 524 แห่ง ที่ยินดีให้ข้อมูล สถานีละ 1 คน รวม 524 คน และส่งแบบสอบถามพร้อมคู่มือฯ เก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2551 โดยสำนักโรคติดต่อทั่วไปและสำนักงานป้องกันควบคุมโรคร่วมติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ส่งกลับมาตามกำหนดเวลา

3.2 สำรวจการรับรู้และพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กและประชาชน

โดยส่วนกลางได้ประสานขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลกับสถานีวิทยุในเขตกรุงเทพมหานคร 4 สถานี และประสานขอความร่วมมือสำนักงานป้องกันควบคุมโรค (สคร.5) นครราชสีมา สคร.8 นครสวรรค์ และสคร.11 นครศรีธรรมราชในการออกเก็บข้อมูลการรับรู้ของประชาชนร่วมกับสถานีวิทยุในจังหวัดพื้นที่รับผิดชอบที่ถูกเลือก ได้แก่ สถานีวิทยุในจังหวัด นครราชสีมา จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ออกเก็บข้อมูลในเดือนสิงหาคม 2551 โดยสำนักโรคติดต่อทั่วไป จัดหาของรางวัลสำหรับประชาชนที่โทรศัพท์เข้ามากรอกรายการ

- รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปผลการประเมิน

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานด้านกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ และผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของโครงการณรงค์ป้องกันควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก ดังนี้

1. การจัดทำต้นแบบสื่อความรู้ “คู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก”

มีกระบวนการจัดทำ คือ

1.1 จัดทำคู่มือฯ ฉบับร่าง

- ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเนื้อหาความรู้เรื่องโรคปอดบวมในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี
- ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสุขศึกษาประชาสัมพันธ์ ด้านภาษาศาสตร์ และด้านวิชาการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนวิทยุจากกรมประชาสัมพันธ์
- ประชุมทีมคณะทำงานจากส่วนกลาง ผู้เชี่ยวชาญ และที่ปรึกษาของโครงการ
- เรียบเรียงเนื้อหาของคู่มือฯ เพื่อจัดทำฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วยซีดีสโปตวิทยุ สารคดีสั้น (ความยาว 1 - 2 นาที) และบทความความรู้ (ความยาว 3 - 5 นาที)
- ประชุมสื่อมวลชนวิทยุ และคณะทำงาน จำนวน 2 ครั้ง ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2551

ครั้งที่ 1 เพื่อพิจารณาแบบร่างของคู่มือฯ และขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนวิทยุในการดำเนินงานต่อไป

ครั้งที่ 2 เพื่อปรับปรุงแก้ไขคู่มือฯ ฉบับร่าง และเตรียมนำไปทดสอบที่สถานีวิทยุ

1.2 ทดสอบคู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง “โรคปอดบวมในเด็ก”

การทดสอบคู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง “โรคปอดบวมในเด็ก” ชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเนื้อหา และรูปแบบของคู่มือฯ ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม สำหรับผู้จัดรายการวิทยุในการนำความรู้ เรื่อง “โรคปอดบวมในเด็ก”

ออกอากาศเผยแพร่ให้กับพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็กและประชาชนได้รับทราบ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้จัดรายการวิทยุ จำนวน 14 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการจับสลากจังหวัดใน 4 ภาค ภาคละ 1 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เชียงใหม่ และสุราษฎร์ธานี โดยในแต่ละจังหวัดสุ่มเลือกสถานีวิทยุสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นเครือข่ายใหญ่ 1 สถานี และสถานีวิทยุสังกัดอื่นที่มีเครือข่ายรองลงมาอีก 2 สถานี รวมจังหวัดละ 3 สถานี ยกเว้น กรุงเทพมหานคร เลือกทั้งสังกัดกรมประชาสัมพันธ์และสังกัดอื่น รวม 6 สถานี (กรุงเทพมหานคร มีสถานีวิทยุหลายแห่งและหลายสังกัด) แต่ละจังหวัดให้ทีมทั้งระบบ FM. และ AM. รวมสถานีวิทยุที่ทำการทดสอบคู่มือฯ ในครั้งนี้ จำนวน 14 สถานี ในแต่ละสถานีเลือกผู้จัดรายการวิทยุที่มีประสบการณ์ในการจัดรายการทางวิทยุกระจายเสียงเป็นอย่างดีและยินดีให้ข้อมูลสถานีละ 1 คน ทำการเก็บข้อมูล ระหว่างวันที่ 14 - 25 มีนาคม 2551 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้จัดรายการวิทยุ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็นเกี่ยวกับซีดีสโปตวิทยุ สารคดีสั้น สารคดียาว และรูปแบบโดยรวมของชุดคู่มือฯ

ผลการศึกษา พบว่า ผู้จัดรายการวิทยุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.4 จัดรายการสุขภาพ ร้อยละ 14.3 จัดรายการอื่นๆ (รายการเพลง / ข่าว / สารคดี / ธรรมะ) ร้อยละ 85.7 ซึ่งผู้จัดรายการวิทยุส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบและเนื้อหาของซีดีสโปตวิทยุ สารคดีสั้น สารคดียาว ส่วนรายละเอียดที่ควรปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เช่น เสียงของซีดีสโปตวิทยุเรียบเกินไป สารคดีสั้นบางตอนเนื้อหาสั้นไป สารคดียาวควรปรับให้เป็นบทความรู้และจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ เป็นต้น และรูปแบบโดยรวมของชุดคู่มือฯ ได้แก่ ขนาด สี ตัวหนังสือ รูปภาพ และความสะดวกในการนำไปใช้ส่วนใหญ่เห็นด้วย และคิดว่าหากได้รับคู่มือฯ นี้จะนำไปใช้เผยแพร่ออกอากาศทางวิทยุ

1.3 จัดทำคู่มือฯ ฉบับสมบูรณ์

โดยได้ต้นแบบสื่อความรู้ “คู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก” ซึ่งประกอบด้วย

1) สปอตวิทยุ มีทั้งหมด 5 สปอต แต่ละสปอตมีความยาวประมาณ 20 - 40 วินาที

2) สารคดีวิทยุเรื่องโรคปอดบวมในเด็ก มี 8 ตอน แต่ละตอนมีความยาวประมาณ 1-2 นาที มี 2 แบบ คือ ซีดีสารคดีวิทยุ ภาพพลิกสารคดีวิทยุ

3) บทความรู้เรื่องโรคปอดบวมในเด็ก มี 4 เรื่อง แต่ละเรื่องมีความยาวประมาณ 3-5 นาที

2. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

งานวันเด็กแห่งชาติ : มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเดินหายใจผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

ช่วงฤดูกาลของการเกิดโรค ได้ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ดูแลเด็กและประชาชนทั่วไปทางสื่อมวลชนวิทยุสังกัดหน่วยงานภาครัฐ 524 แห่ง มีการสัมภาษณ์แพทย์ทางวิทยุ ส่งบทความลงหนังสือพิมพ์ เติลนิวส์ นิตยสารสยามรัฐรายสัปดาห์ นิตยสารไลฟ์&โฮม จุลสารกรมควบคุมโรค และเว็บไซต์ของสำนักโรคติดต่อทั่วไป

3. การประเมินผลโครงการรณรงค์ป้องกันควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก

3.1 สำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้จัดรายการทางวิทยุกระจายเสียง

กลุ่มตัวอย่างในการวัดระดับความสำเร็จของโครงการรณรงค์ฯ เป็นผู้จัดรายการวิทยุ 524 แห่ง แต่เนื่องจากมีการย้ายที่อยู่หรือยกเลิกกิจการกระจายเสียงจำนวน 13 แห่ง ดังนั้น กลุ่ม-ตัวอย่างในการศึกษานี้จึงมีจำนวน 511 แห่งๆ ละ 1 คน รวมจำนวน 511 คน ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมีจำนวน 172 ชุด คิดเป็นร้อยละ 33.7 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามผู้จัดรายการวิทยุ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการออกอากาศและความคิดเห็นต่อคู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียง เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก

ผลการศึกษา พบว่า ผู้จัดรายการวิทยุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.8 สังกัดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ร้อยละ 41.8 ส่วนใหญ่จัดรายการในระบบ FM ร้อยละ 61.0 จัดรายการสุภาพ

ร้อยละ 24.7 จัดรายการอื่นๆ (รายการข่าว / สาร / วาไรตี้ / เพลง) ร้อยละ 51.2 กลุ่มผู้ฟังรายการส่วนใหญ่มีมากกว่า 1 กลุ่ม (กลุ่มวัยรุ่น / วัยทำงาน / แม่บ้าน / ผู้สูงอายุ) ร้อยละ 85.6 ซึ่งผู้จัดรายการวิทยุได้นำความรู้เรื่อง “โรคปอดบวมในเด็ก” จากคู่มือฯ ไปออกอากาศในช่วงเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2551 ร้อยละ 98.2 และผู้จัดรายการวิทยุมีความพึงพอใจต่อคู่มือฯ ร้อยละ 98.2

3.2 สำรวจการรับรู้และพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กและประชาชน

ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาการรับรู้เรื่อง โรคปอดบวมในเด็ก เป็นพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็กและประชาชนที่รับฟังรายการทางวิทยุกระจายเสียง เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการจับสลากจังหวัดใน 4 ภาค ๆ ละ 1 จังหวัด (ในภาคที่ได้กลุ่มตัวอย่างน้อยกว่า 20 ราย ให้จับสลากเลือกจังหวัดเพิ่มจนกว่าจะได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 20 ราย) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา นครสวรรค์ พิจิตร และสุราษฎร์ธานี ซึ่งในแต่ละจังหวัดเลือกสถานที่ยินดียิ่งร่วมประเมินผลการรับรู้อย่างน้อย 1 สถานี ได้สถานีที่ร่วมประเมินผลการรับรู้ครั้งนี้ รวมจำนวน 9 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษาส่วนกลาง AM 1467 สถานีวิทยุทหารอากาศ 06 กรุงเทพมหานคร AM 1251 สถานีวิทยุ 919 กรป.กลาง FM 99.5 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครสวรรค์ FM 93.25 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดพิจิตร FM 93.5 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105.25 สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 2 AM 1134 จังหวัดนครราชสีมา และสถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 4 สุราษฎร์ธานี FM 92.25 ในแต่ละสถานีเลือกรายการที่ออกอากาศสดหรือบันทึกเทป มีช่วงเวลาการออกอากาศอย่างน้อย 30 นาที ขึ้นไป ผู้จัดรายการวิทยุยินดีเป็นผู้ประเมินผลการรับรู้และสุ่มเลือกผู้ดูแลเด็กและประชาชนที่รับฟังรายการ โดยเลือกทุกคนที่โทรศัพท์เข้ามาตอบคำถามในรายการ (อาจตอบทางไปรษณียบัตร

หรือจดหมายก็ได้) ซึ่งจำนวนแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตอบกลับมีจำนวน 94 ชุด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ประชาชนที่ฟังรายการวิทยุ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป และการรับรู้เรื่องโรคปอดบวมในเด็ก

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ฟังรายการวิทยุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.5 ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี ร้อยละ 61.3 มีอาชีพอื่น ๆ เช่น แม่บ้าน พนักงาน/รับจ้าง/ลูกจ้าง ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 29.8 รองมาเป็นอาชีพค้าขาย ร้อยละ 28.6 ส่วนใหญ่มีเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีอยู่ในความดูแล ร้อยละ 63.4 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหลาน ร้อยละ 70.9 ซึ่งผู้ฟังรายการวิทยุส่วนใหญ่รู้จักโรคปอดบวม ร้อยละ 94.7 โดยแหล่งที่รู้จักส่วนใหญ่เป็นสื่อทางวิทยุ ร้อยละ 68.5 การปฏิบัติเมื่อมีเด็กป่วยเป็นโรคปอดบวมจะพาไปพบแพทย์/คลินิก/โรงพยาบาลทุกราย และผู้ฟังรายการวิทยุที่รู้จักโรคปอดบวม ส่วนใหญ่จะนำความรู้เรื่องโรคปอดบวมไปพูดคุยกับคนในครอบครัว/เพื่อนบ้าน ร้อยละ 98.9

วิจารณ์

โครงการรณรงค์ป้องกันควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็กปี 2551 ได้วางแผนการดำเนินงานตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2551 มีการปรับแก้ไขและเพิ่มรายละเอียดของกิจกรรมการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น โดยมุ่งเน้นเฉพาะโรคปอดบวมในเด็ก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ สื่อมวลชนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงสังกัดหน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศจำนวน 524 แห่ง และขอความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ดูแลเด็กและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในงานวันเด็กแห่งชาติและช่วงฤดูกาลของการเกิดโรค (เดือนกรกฎาคม - กันยายน) ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี มีการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยุกระจายเสียง เป็นสเปดวิทยุ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักในเรื่องโรคปอดบวมในเด็ก รวมทั้งได้มีการปรับสื่อต้นแบบให้เป็นรูปแบบ Package ที่มีทั้งสเปด สารคดี และบทความรวมเป็นชุดเดียวกัน และมีการนำสื่อต้นแบบ ดังกล่าวออกไปทดสอบ แล้วนำ

มาแก้ไขปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ประสบผลสำเร็จได้เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนวิทยุตั้งแต่การประสานงาน การประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนกระจายสื่อ และติดตามผลการดำเนินงาน รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ดูแลเด็ก และประชาชนทั่วไป

สำหรับงบประมาณที่ได้ใช้ในการดำเนินงาน ก็มีการปรับใช้ตามกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นจากเดิม โดยผู้บริหารเห็นความสำคัญจึงให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งงบประมาณที่ได้รับทั้งหมดนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการได้อย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ

1. เนื่องจากมีการปรับแผนการดำเนินงานโครงการฯ เป็นระยะๆ ทำให้งบประมาณไม่เพียงพอ
2. มีการติดกลับของสื่อที่ส่งไปยังสถานีวิทยุบางแห่ง เนื่องจากที่อยู่ไม่เป็นปัจจุบันมีการย้ายที่อยู่หรือยกเลิกกิจการกระจายเสียง จำนวน 13 แห่ง (ส่งทั้งหมด 524 แห่ง) ทำให้ไม่สามารถกระจายสื่อคู่มือสำหรับวิทยุกระจายเสียงได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย
3. จากการประสานงานกับสถานีวิทยุบางแห่งพบว่า มีบริษัทเอกชนเช่าซื้อเวลาในการออกอากาศ ทำให้ไม่สามารถทราบที่อยู่ของบริษัทที่จะส่งสื่อไปได้
4. สถานีวิทยุบางแห่งต้องเช่าซื้อเวลาเท่านั้น และดำเนินงานเชิงธุรกิจ ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการเผยแพร่ออกอากาศ

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ เรื่อง โรคปอดบวมในเด็กนั้น ควรจัดให้มีการดำเนินการตามโครงการอย่างต่อเนื่องชัดเจนตามแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน 5 ปี (ปี 2551 - ปี 2555) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ซึ่งในปีต่อไป ควรขยายผลการดำเนินงาน โดยลงสู่วิทยุชุมชนทั่วประเทศ โดยร่วมมือกับเครือข่ายที่จะช่วยรณรงค์และขยายผล เช่น

เครือข่ายเยาวชน เครือข่าย NGO สถานศึกษา ชุมชนแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ และเครือข่ายสื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานนี้ควรจะมีการประเมินเป็นระยะๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น

2. ควรประสานขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะสถานีวิทยุที่มีเครือข่ายใหญ่ (มีเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศ หรือครอบคลุมหลายจังหวัด) หรือสถานีวิทยุ ที่ต้องการข้อมูลด้านสุขภาพ และยินดีให้ความร่วมมือจะช่วยให้การดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้กว้างขวางขึ้น และสามารถติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นการใช้งบประมาณอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดความยั่งยืนต่อไป

3. ควรจัดทำทำเนียบสถานีวิทยุเครือข่ายสุขภาพ และจัดส่งข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่ทันสถานการณ์ หรือตามช่วงฤดูกาลเกิดโรคให้กับสถานีวิทยุเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

4. รูปแบบนี้อาจนำไปใช้บูรณาการร่วมกับโรคติดต่ออื่นๆ เช่น โรคอุจจาระร่วง โรคมือ เท้า ปาก โรคไข้เลือดออก และโรคอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแต่ละโรคจะมีฤดูกาลของการเกิดโรคที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้จัดรายการวิทยุใช้ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง ตามช่วงฤดูกาลของการเกิดโรค

5. หากนโยบายและการจัดหาทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานที่เหมาะสมและเพียงพอ จะช่วยให้การดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจ ในเด็กเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ นางรัตนพร แพนลา นางพัชรินทร์

เชยกลิ่นเทศ นางสาวศิวพร ศรีดี นางสาวประไพ ยั่งยืน และนายแพทย์พรชนก รัตนดิกล ญ ภูเก็ต ที่ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน ขอขอบคุณผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 5 นครราชสีมา สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 เชียงใหม่ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 11 นครศรีธรรมราช ที่ให้ความร่วมมือในการออกแบบทดสอบคู่มือ รวมทั้งผู้จัดรายการวิทยุที่ได้ทดลองใช้และให้ข้อคิดเห็น ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่จากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา และจากสถานีวิทยุทั้ง 524 แห่งที่ให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน ตอบแบบสอบถาม ออกอากาศทางวิทยุ สัมภาษณ์ผู้ฟังรายการทางวิทยุ รวมถึงผู้ที่ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือจนการศึกษาครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค. แนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจในเด็ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ; 2550.
2. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค. สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2550.
3. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค. การประเมินผลการป้องกันควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบหายใจและโรคอุจจาระร่วงในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ในชุมชนปี 2548. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
4. สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค. การศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคและภัยสุขภาพของประชาชนปี 2549. เอกสารอัดสำเนา. 2549.